

Asia: VN/10783/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi kriittisten raaka-aineiden hankkeiden yhteyspisteestä ja strategisten hankkeiden etusijasta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Luonnos hallituksen esitykseksi kriittisten raaka-aineiden hankkeiden yhteyspisteestä ja strategisten hankkeiden etusijasta

Lapilla, yhtenä Suomen ja koko EU:n tulevaisuuden johtavana kaivannaisalan maakuntana, on EU:n tavoitteiden saavuttamisessa oma merkittävä roolinsa. Lapissa on neljä toiminnassa olevaa kaivosta sekä kuusi suunnitteilla olevaa mahdollista kaivosinvestointia, jonka lisäksi lähes 80% malminetsinnästä Suomessa kohdistuu Lappiin. EU:n kriittisten raaka-aineiden asetuksen yksi keskeisistä tavoitteita on nopeuttaa sekä sujuvoittaa asetuksen mukaisia kriittisten raaka-aineiden hankkeita ja asetuksen mukaisia strategisia hankkeita niiden lupamenettelyiden koordinoinnin sekä määräraikojen osalta. Hallituksen esitys laista kriittisten raaka-aineiden yhteyspisteestä ja strategisten hankkeiden etusijasta pohjautuu kriittisten raaka-aineiden asetukseen ja esityksen tavoite on toimeenpanna kriittisten raaka-aineiden asetusta kansallisella tasolla. Erityiseksi huoleksemme kuitenkin nousee, että hallituksen esitys ei nopeuta tai sujuvoita osaltaan EU:n kriittisten raaka-aineiden asetuksen toimeenpanoa kansallisella tasolla sekä riittämättömät resurssit eri toimivaltaisien lupaviranomaisien näkökulmasta, joka on tunnistettu haasteeksi jo nykytilassaan.

LAUSUNTO

Lapin liitto kiittää ympäristöministeriötä lausuntopyynnöstä ja esittää kantanaan seuraavaa:

Hakemuksen täydellisyys ja sen vaikutus strategiaan hankkeisiin

Kriittisten raaka-aineiden asetuksella säädetään strategisten hankkeiden tunnistamisen perusteista sekä hakeutumisesta ja asetuksen mukaisesti komissio tekee arvion strategisten hankkeiden tunnistautumisperusteiden täyttymisestä asetuksessa säädettyjen yksityiskohtien mukaisesti sekä vahvistaa kriittisten raaka-aineiden asetuksen mukaisen strategisen hankkeen. Asetuksessa säädetään lupamenettelystä ja siihen sisältyvistä luvista sekä komission vahvistamille strategisille hankkeille säädetystä lupamenettelyiden enimmäiskestosta. Kriittisten raaka-aineiden asetuksen mukainen strategia hankkeita koskevan lupamenettelyn määräajan kulumisen alkaa siitä, kun keskitetty asiointipiste on vahvistanut hakemuksen täydellisyyden ja päättyy siihen, kun keskitetty asiointipiste antaa tiedoksi menettelyn tulosta koskevan kattavan päätöksen. Hallituksen esityksen mukaisesti toimivaltainen lupaviranomainen toteaa toimivaltaisessa viranomaisessa vireille tulleen hakemuksen täydelliseksi yhteyspisteviranomaiselle.

Strategisten hankkeiden sekä kansallisen lainsäädännön näkökulmista hallituksen esitys jättää tulkinnan varaiseksi, mitä esityksessä tarkoitettulla hakemuksen täydellisyydellä strategisen hankkeen hakijan näkökulmasta tarkoitetaan. Jos jokaisen toimivaltaisen lupaviranomaisen tulee todeta vireille tulleen hakemuksen täydellisyys strategista hanketta koskien yhteyspisteviranomaiselle ennen kuin yhteyspisteviranomainen hallituksen esityksen mukaisesti voi katsoa strategista hanketta koskevan hakemuksen olevan täydellinen on nähtävissä huolestuttavia viivästyksiä kriittisten raaka-aineiden asetuksen toimenpanon osalta. Varsinaista strategista hanketta koskevat lupamenettelyistä säädetyt määräajat voivat asetuksen mukaisesti alkaa vasta kun esityksen mukainen yhteyspisteviranomainen on vahvistanut strategisen hankkeen lupahakemuksen olevan täydellinen. Strateginen hanke on kuitenkin voitu komission toimesta tunnustaa jo strategiseksi hankkeeksi ja koska hallituksen esityksessä ei ole määritetty hakemuksen täydellisyyteen liittyviä seikkoja voi strategisen hankkeen hakijalle olla epäselvää, mitä seikkoja hänen tulee huomioida hakemusta jättäessään. Huomattavana riskinä on, että komission strategisen hankkeen statuksen vahvistamisen sekä yhteyspisteviranomaiselle esityksessä säädetyn 2 c § mukaisesti voi kulua valtavasti aikaa, mikä voi hidastaa merkittävästi strategisille hankkeille asetettujen lupamenettelyiden alkamisen vahvistamispäivää.

Hallituksen esitykseen tulee lisätä kohta, että millä perustein ja vaatimuksin keskitetty yhteyspisteviranomainen voi vahvistaa hakemuksen täydelliseksi, jotta hankkeen toteuttaja pystyy hakemustaan jättäessä jo huomioimaan häneltä hakemuksessa vaadittavat tiedot sekä ymmärtämään yhteyspisteviranomaisen antaman menettelyn tulosta koskevan päätöksen. Lisäyksellä helpotettaisiin myös toimivaltaisten viranomaisien päätöksiä perustelemista, kun kysymyksessä on toimivallassaan olevan lupa-asian käsittelyn määräajan pidentäminen.

Yhteyspisteviranomaisen koordinoituvastuu ja tehtävät

Hallituksen esityksissä uudeksi yhteyspisteviranomaiseksi esitetään Pohjois-Suomen aluehallintoviranomaista, jonka vastuulle annettaisiin kriittisten raaka-aineiden asetuksen 8 artiklan 1 kohdassa säädetty tehtävät. Esityksen mukaisesti yhteyspisteviranomaisen tehtäväksi annettaisiin kriittisten raaka-aineiden asetuksen 11 artiklan mukaisesti strategisien hankkeiden lupamenettelyille

asetettujen määräaikojen seuraaminen, mahdollinen määräaikojen pidentäminen perustellusti sekä strategisien hankkeiden hakemuksien täydellisyyden toteaminen.

Yhteispisteviranomaiselta vaaditaan huomattavaa koordinoitavuutta kaikkien kriittisten raaka-aineita koskevien hankkeiden lupamenettelyyn sisältyvien hankkeen rakentamista ja toteuttamista koskevien asiaankuuluvien lupien osalta. Lisäksi esityksen mukaisesti yhteispisteviranomaiselta vaaditaan yhteensovittamista eri toimivaltaisien viranomaisien lupamenettelyjen osalta, jotta kriittisten raaka-aineiden asetuksessa säädetyt strategisille hankkeille määräajat voivat toteutua. Mahdolliseksi huoleksi nousee, etteivät yhteispisteviranomaiselle annetut kriittisten raaka-aineiden asetuksen mukaiset strategisia hankkeita koskevat määräajat toteudu, ja ettei lupamenettely sujuvoittamista ja investointeja edistäviä tavoitteita saavuteta. Lupamenettelyjen yhteensovittaminen ja hakemusten täydellisyyden toteaminen voivat olla suuri tehtävä yksittäiselle esityksessä nimetylle yhteispisteviranomaiselle, jonka resurssitilanteen tiedetään ennestään olevan hankala. Yhteispisteviranomaiselle on taattava riittävät resurssit tehtävän hoitamiseksi.

Riittävät resurssit varmistettava

Kriittisten raaka-aineiden asetuksen mukaisesti strategisille hankkeille on annettava kansallisesti merkittävä asema sekä niitä on kohdeltava sen mukaisesti lupamenettelyssä. Hallituksen esityksessä koskien strategisien hankkeiden etusijamenettelyä ja muutoksen haun kiireellisyyttä osoitettaisiin kriittisten raaka-aineiden asetuksen mukaisille strategisille hankkeille etusija ja strategiset hankkeet olisi käsiteltävä kiireellisesti muutoksenhakutuomioistuimissa. Vastaava etusijamenettely on kuitenkin mahdollinen jo nykyisen kansallisen lainsäädännön puitteissa mahdollistettu useille eri kansallisen lainsäädännön täyttävillä hankkeilla, minkä johdosta esitämme huolestua siitä, että millä tavalla etusijamenettely todellisuudessa toteutuu, kun nykytilanteessa resurssointi toimivaltaisissa viranomaisissa on jo ennestään todettu riittämättömäksi.

Strategisesti tärkeät hankkeet tarvitsevat taustalle maankäyttö- ja rakennuslain (alueidenkäyttölain) mukaisen maankäytön suunnitelman (kaavan). Näistä suunnitelmista usein myös valitetaan muutoksenhakuviranomaiselle. Näiden valitusten käsittelyä tulisi priorisoida muutoksenhakuviranomaisessa, jotta voidaan nopeuttaa lupamenettelyä strategisesti tunnistetuille hankkeille.

Lapin liitto esittää huolensa Pohjois-Suomen aluehallintoviraston, kriittisten raaka-aineiden hankkeiden lupaviranomaisina toimivien muiden aluehallintovirastojen, kuntien rakennusvalvonta- ja ympäristöviranomaisten sekä ympäristövaikutusten arvioinnista annetun lain mukaisena yhteysviranomaisena toimivan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen resurssien riittävydestä hoitaa laissa määrätty viranomaistehtävät niin, että muu viranomaistyö ei kärsi ja muiden kuin strategisten hankkeiden käsittelyajat eivät pitene entisestään. Valtion yksiköihin kohdistuvista säästötoimista riippumatta lupaviranomaisen ja muun ympäristöhallinnon tarvitsemat henkilöstöresurssit ja osaamisen taso tulee turvata.

Sosiaalinen hyväksyttävyyys ja kuntien rooli

Lapissa, jossa potentiaali kriittisten raaka-aineiden osalta on suuri, on hankkeiden sosiaalinen hyväksyttävyyys noussut tärkeään asemaan. Kunnilla on Suomessa paikallishallinnon yksikköinä merkittävä rooli sosiaalisen hyväksyttävyyden kysymysten portinvartijoina. Laajoja asiakokonaisuuksia yhteensovittavien ja mm. kaivoslupien edellytyksinä toimivien kaavojen rooli näyttää olevan sivuutettu asian valmistelussa.

Jotta strateginen hanke voisi kokonaisuudessaan edetä sujuvasti, tulisi myös asiaa käsittelevät kaavat huomioida etusijajärjestystä määritettäessä sekä viranomaisten resurssitarvetta täytettäessä. Lapin liitto pitää hankkeen sijaintikunnan ja kunnan ympäristönsuojeluviranomaisien kuulemista ja vuorovaikutusta prosessin eri vaiheissa ensiarvoisen tärkeänä, koska näillä edistetään myös mahdollisen hankkeen paikallista hyväksyttävyyttä.

Lainsäädännön epäselvyydet ja niiden vaikutus hankkeiden toteutukseen

EU:n kriittisten raaka-aineiden asetuksen yhtenä tavoitteena on nopeuttaa ja sujuvoittaa asetuksen mukaisia kriittisten raaka-aineiden sekä strategisten hankkeiden lupamenettelyiden koordinoitua ja määräaikoja. Hallituksen esityksen myötä esille nousee kuitenkin huoli, että kansallinen lainsäädäntö ei tue osaltaan kriittisten raaka-aineiden asetuksen mukaista toimeenpanoa ja, että hallituksen esitys ei osaltaan nopeuta tai sujuvoita asetuksen mukaisten strategisten hankkeiden lupamenettelyitä. Strateginen hanke voidaan kriittisten raaka-aineiden asetuksen mukaisesti komission toimesta tunnustaa strategiseksi hankkeeksi, mutta jotta varsinainen strategista hanketta koskevat lupamenettelyistä säädetyt määräajat voivat asetuksen mukaisesti alkaa, tulee yhteispisteviranomaisen todeta hakemuksen täydellisyys osaltaan.

Hallituksen esityksessä säädöskohtainen tulkinta vaatii jatkossa yhteispisteviranomaiselta, muilta toimivaltaisilta viranomaisilta sekä kriittisten raaka-aineiden asetuksen mukaisilta hankkeiden toteuttajilta entistä laajempien kokonaisuuksien yhtäaikaista tulkintaa ja esitämme huolestua siitä, että useilla laki esityksillä vieritetään liiallinen vastuu tulkinnasta hankkeiden toteuttajille. Hallituksen esitykseen tulisi sisällyttää kohta, jossa avataan EU:n kriittisten raaka-aineiden mukainen strategia hankkeita koskeva hakuprosessi, tunnistamisen periaatteet sekä muut yhteispisteviranomaista asetuksessa velvoittavat kohdat sekä kuvaus siitä, millä tavalla asetuksen mukaiset seikat sovittuvat hallituksen esityksen kanssa. Lisäksi esityksessä tulisi avata kriittisten raaka-aineiden asetuksen mukainen terminologia niin, että se on yhdenmukainen hallituksen esityksen kanssa.

Hallitusohjelman ja asetuksen tavoitteiden yhteensovittaminen

Vahva- ja välittävä Suomi -hallitusohjelman mukaisesti Suomen haasteiksi on tunnistettu mm. vähäiset tuotannolliset investoinnit ja sen tavoitteisiin kuuluu mm. Suomen talouden kääntäminen kestävään kasvuun mm. nopeuttamalla sekä houkuttelemalla suuria investointeja. Hallitusohjelman tavoitteeksi on asetettu, että Suomi hyödyntää jatkossa luonnonvarojaan kestävästi sekä parantaa omavaraisuusastetta. Puhdas ja vihreä siirtymä sekä hallitusohjelman mukaiset ilmastotavoitteet edellyttävät kriittisiä raaka-aineita toteutuakseen. Pyydämme hallitusta pohtimaan, että sujuvoittavatko hallituksen esitykset tosiasiallisesti EU:n kriittisten raaka-aineiden asetuksen toimeenpanoa sekä hallitusohjelman tavoitteiden toteutumista.

Paaso Ida-Mari
Lapin liitto